

УДК 811.11

CULTURAL CODE OF ARTIFACTS AND SPECIFICS OF THEIR TRANSLATION AND USE

Sulym V.

*PhD, Professor, Professor Department of Intercultural Communication and Translation
Ivan Franko National University of Lviv*

КУЛЬТУРНИЙ КОД АРТЕФАКТІВ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ І ВЖИВАННЯ

Сулим В.Т.

*кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри міжкультурної комунікації та перекладу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

DOI: 10.24412/3453-9875-2021-71-47-52

Abstract

The article provides a scientific and literary review of the problem of deciphering and providing the correct lexical, physical and social meaning of the concept of «cultural code of artifacts». The problem of correctness of their translation from one language to another is studied and analyzed. The specificity of this kind of translation is the use of various lexical techniques, forms and means. In particular, non-equivalent vocabulary is used in all its manifestations and means, many translations of objects of various kinds of artifacts are interpreted in the form of realities, indirect gaps, untranslated terms, individual neologisms, words of broad semantics, complex words. Cultural artifacts are artificially created objects or objects that not only convey information about the past of our world, but also act as transformers of our human progress and the improvement of social reality. In their socio-psychological content, artifacts help the world community to adapt to reality. It is M. Cole's triangle that proves the relationship between the object and the subject of reality through an artifact. Artifacts have various aspects of their meanings: physical, cultural-historical, socio-psychological, lexical and help humanity to exist in all its manifestations. It is very important for interpretation in various translations to correctly display the word that describes the cultural artifact, because it is there that the ethnic code of the nation is encrypted. Very often in such cases there are difficulties that require philological skills and knowledge of the culture of the language of the translator. Various rules and philological techniques are used for this purpose.

Анотація

У статті здійснено науково-літературний огляд щодо проблеми розшифрування та надання правильності лексичного, фізичного та соціального змісту поняття «культурний код артефактів». Вивчено та проаналізовано проблему правильності їхнього перекладу з однієї мови на іншу. Специфіка такого роду перекладів полягає у використанні різного роду лексичних прийомів, форм та засобів. Зокрема використовується безеквівалентна лексика у всіх її проявах та засобах, багато перекладів об'єктів різного роду артефактів трактуються у вигляді реалій, опосередкованих лакун, неперекладених термінів, індивідуальних неологізмів, слів широкої семантики, складних слів. Культурні артефакти – це штучно створені предмети чи об'єкти, що не тільки передають інформацію про минуле нашого світу, а й виступають трансформаторами нашого людського прогресу та покращення соціально-побутової реальності. По-своєму соціально-психологічному змісту артефакти допомагають світовому суспільству адаптуватись до реальності. Саме трикутник М. Коула доводить взаємозв'язок об'єкта та суб'єкта реальності через артефакт. Артефакти мають різноманітні аспекти своїх значень: фізичне, культурно-історичне, соціально-психологічне, лексичне та допомагають існувати людству у всіх його проявах. Дуже важливим для трактування у різноманітних перекладах є правильність відображення слова, що описує культурний артефакт, тому що саме там закриптографований етнічний код нації. Дуже часто в таких випадках виникають складнощі, які потребують філологічної майстерності та обізнаності в культурі мови перекладача. Для цього використовуються різноманітні правила та філологічні техніки.

Keywords: cultural artifact, non-equivalent vocabulary, ethnicity, indirect gaps, lexical meaning, semantics, semiotic influence.

Ключові слова: культурний артефакт, безеквівалентна лексика, етнічність, опосередковані лакуни, лексичне значення, семантика, семіотичний вплив.

Вступ

Система соціокультурного світу побудована на різноманітних структурних підрівнях етнічних та матеріальних засад. Кожен народ, маючи своє ремесло, мову, культуру, збагачує світову колицу матеріальних надбань все новими і новими виробами, технічними винаходами, побутовими речами,

універсальною лексичною термінологією. Такими речами є культурні артефакти. Вони являють собою об'єкти, які створені людьми, що передають інформацію про культуру своїх творців та декламують етнічність кожної нації та народу. Проблема забезпечення адекватної міжкультурної взаємодії та пра-

вильності тлумачення її транслітерації є надактуальною сьогодні. Внаслідок процесів глобалізації та інтеграції представники різних культур все частіше взаємодіють, як безпосередньо і опосередковано за допомогою різноманітних перекладів [8].

Велику групу культурних артефактів становлять символічні когнітивні артефакти, які матеріально та семіотично опосередковують людське пізнання, а не є лише інформаційним сховищем, і, спільно з цим, є складовою культурних та історично-виникаючих когнітивних областей. А проблема їхнього мовного та культурного перекладу є результатом відмінностей між мовами як за лексичним значенням, так і між культурами як способами вираження самобутності, стилю життя [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій щодо висвітлення наукової проблеми

Відмінності культур характерні для різних мовних особливостей у світі, при чому на їх основі будуються висловлювання різних мов [24]. В роботах зарубіжних та вітчизняних вчених відзначається та особлива роль, яку відіграє переклад у розвитку науки, економіки, літератури, мовлення, а головне культури. В останні роки переклад став об'єктом культурологічних досліджень. Становлення «трансляційної лінгвістики» пов'язано з іменами видатних зарубіжних та вітчизняних лінгвістів: Г. Егер, О. Каде, Дж. Кетфорд, Ю. Найда, Л. Бархударов, Я. Рецкор, А. Федоров, В. Комісаров, О. Швейцер, Л. Латишев. Є. Бреус, О. Фінкель, О. Кундзіч, М. Рильський, С. Ковганюк, Р. Зорівчак, Г. Мірам, О. Гайнічер та багатьох інших [6].

Дуже багато авторів філологічних праць, серед яких: Г. Д. Томахін, Л. К. Латишев стверджують, що переклад повинен зберегти стиль автора, стилістику і семантику оригіналу і він повинен нести те саме смислове навантаження та мати той самий емотивно-експресивний вплив на читача, що й оригінал [14]. Для цього використовують безеквівалентну лексику, яка є протиставленням еквівалентної лексики, сенс попередньої неможливо повністю передати на мову перекладу, тому перекладачеві часто доводиться вдаватися до пояснень або до описових виразів. Варто відзначити, що, чим складніше в смисловому плані об'єкт культури, тим частіше зустрічається безеквівалентна лексика для його дослівного перекладу [1].

Термін «безеквівалентна лексика» трактується по-різному: деякі вчені під цим поняттям розуміють реалії, а вже інші вважають, що це слова, яких немає в інших культурах та мовах, фразеологічні та лексичні одиниці, які не мають перекладацьких еквівалентів у мові перекладу, а треті вважають, що це слова, які не перекладаються на іншу мову. Дуже часто такими словами виступають артефакти, які є носіями культури тієї чи іншої країни. Наприклад, таким підтвердженням може слугувати англійське слово «Barbie», яке по своїй фізичній суті і являється соціально-культурним артефактом і відображає поняття безеквівалентної лексики, тобто немає прямого лексичного перекладу. Ми ж знаємо, що англійською лялька буде «Doll», але чуючи про

«Barbie», асоціюємо з лялькою, хоч її назва походить від власного імені [18].

Трактування тих чи інших речей, які стали світовим надбанням, здебільшого звучать мовою оригіналу, що говорить про їхню культурну приналежність до тієї чи іншої народності чи етносу. Л. Бархударов виділяє у безеквівалентну лексику такий термін як «опосередковані лакуни», куди відносять слова іншої мови, у яких немає лексичних аналогів в мові перекладу, що і здебільшого і є культурними трансляторами артефактів [29].

Щодо складності перекладу та вживання безеквівалентної лексики для «мови артефактів», то С. Влахов, С. Флорін, О. Иванов вказували на те, що якимось безеквівалентне слово при перекладі на одну мову, не обов'язково буде ідентичним при перекладі на іншу мову, тобто поняття безеквівалентної лексики діє в рамках певної пари мов. Своєю чергою, А. Иванов поділив безеквівалентну лексику на:

- 1) референціально-безеквівалентну лексику, яка буває у вигляді: а) термінів; б) індивідуальних неологізмів; в) семантичних лакун;
- 2) слів широкої семантики;
- 3) складних слів;
- 4) реалій [1].

Вивчаючи різні підходи до структурних одиниць безеквівалентної лексики, а саме семантичних лакун, можна зробити висновок, що тлумачення С. Форіна та С. Влахова найбільш повно охоплює поняття безеквівалентної лексики так, як до цього пласту слів дослідники відносили не тільки реалії, екзотизми, аббревіатури, фразеологізми, власні імена та відступи від літературної норми [22].

Дуже багато наукових думок цьому питанню присвятили М. Коул та М. Виготський, які визначили місце правильності перекладів у системі базового опосередкування поняття культурних артефактів і стверджували, що символічні когнітивні артефакти перетворюються в світові та трансформуються в суспільний розум. Вони є інструментами, які дозволяють і розширюють взаємодію людини з природним і соціальним світом; і, при цьому, одночасно є ознаками, які опосередковують ці взаємодії [12]. Будучи матеріальними якорями та ключовими вузлами на перетині символічної та матеріальної практики, символічні пізнавальні артефакти також є прикладом спільної побудови та спільного розвитку переплетеної напівсфери та техносфери [16].

Багато дослідників у психології вважають, що артефакти є символами, що схожі на тригери. Вони нагадують людям, які є частиною культури, про її правила, переконання та сенс (як у хорошому, так і в поганому значенні). Вони також заохочують певну поведінку. Чому це важливо? Культурні артефакти, будучи древніми або нинішніми, мають значення, оскільки, крім іншого, вони дають уявлення про технологічні процеси, економічний розвиток і соціальну структуру світу [4]. Згідно Кеннета Боулдинга економічний розвиток являє собою еволюцію різного роду людських артефактів. А вже за словами Маркса Вартофського «артефакт є для еволюції культури тим же, чим ген є для біологічної еволюції». Звідси випливає, що саме артефакт є

структурною одиницею соціально-культурної революції. Вартофський класифікує артефакти наступним чином:

1) первинні артефакти: використовувалися у виробництві (наприклад, молоток, вилка, лампа або камера);

2) вторинні артефакти: артефакти, похідні від первинних (наприклад, призначена для користувача інструкція для камери);

3) третинні артефакти: уявлення вторинних артефактів (такі, як скульптура користувальницької інструкції для камери) [10].

Інтерпретація культурних артефактів досліджує якісні методи та інструменти для аналізу традиційних мов світу і артефактів та складного культурного фону за ними. А також представлення культурних артефактів тлумачить об'єкти, які

розташовуються на трьох рівнях: особливості його фізичного та лексичного значення, вимові та перекладі і глибоких культурних чинниках впливу [5]. Символічні когнітивні артефакти так само, як і мова, є складовими частинами біокультурної ніші людини і мають фундаментальне значення в культурно-пізнавальній еволюції людини. Вони пропонують символічні системи та концептуальні схеми, які лежать в основі соціально-пізнавальних практик (та відтворення цих практик), що становлять сегмент життєвого світу (Шутц, 1966) індивіда та групи. Тепер розглянемо трикутник М. Коула, що демонструє роль артефакту в суб'єкт-об'єктному відношенні. Як ми бачимо на рис. 1.1, в ньому опосередкована ланка з'являється не в рамках перетворення вихідної реакції або операції [10].

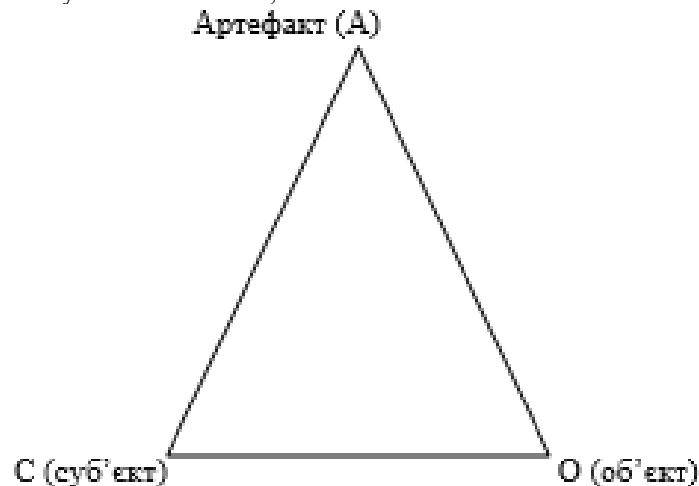

Рис. 1.1.

Базовий трикутник опосередкування по М. Коулу [10], який показує, що суб'єкт і об'єкт пов'язані не тільки «прямо», але водночас і «непрямо», через посередника, що складається з артефактів культури

З точки зору Майкла Коула, в якості загального відправного пункту соціокультурного підходу доцільно вважати припущення, що специфічні характеристики людських істот являють собою їх потребу і здатність жити в оточенні, яке трансформоване діяльністю до них членів їх роду [19].

М. Коул вважає, що «посередництво процесу діяльності здійснюється за допомогою артефактів, є фундаментальною характеристикою людських психологічних процесів. Словом, ми від народження і до смерті живемо в світі особистостей і речей, які в значній мірі є тим, що є через те, що було зроблено і передано в результаті попередньої людської діяльності. Коли цей факт ігнорується, то досвід трактується, як те, що має місце виключно всередині тіла і розуму індивіда. Немає потреби говорити, що досвід не має місця в вакуумі. Існують джерела поза індивідом, які сприяють збільшенню досвіду» [31].

Метою статті є науково-теоретичний огляд проблеми культурного коду артефактів, їхнього лексичного та фізичного змісту, соціально-побутового значення та специфіки їх перекладу вживання.

Предметом статті є культурний код артефактів та філологічні особливості їхнього перекладу та вживання в українській та інших мовах.

Об'єктом статті є артефакти та їхня філологічна, соціально-психологічна та історико-культурна характеристика і їхня роль в світовій культурі.

Основними завданнями статті є: 1) здійснення теоретичного аналізу фізичного та лексичного змісту культурного коду артефактів; 2) огляд науково-методичної літератури з питання специфіки вживання та перекладу об'єктів, які відносять до артефактів; 3) опис прикладів артефактів, які декламують та відображають культуру тієї чи іншої нації.

Виклад основного матеріалу

Будь-який культурний артефакт має певні фізичні, символічні, лексичні характеристики. Даний термін використовується в соціальних науках, соціології, етнології, антропології [23]. Культурний артефакт – це більш загальний термін ніж поняття соціальний та археологічний артефакт. Культурні артефакти можуть включати в себе об'єкти, отримані з археологічних розкопок (археологічні артефакти), а також можуть включати в себе об'єкти сучасного суспільства або недавнього минулого (соціальні артефакти). Наприклад, для антропології токарний верстат XVII-го століття, шматок фаянсу або телевізор є багатими джерелами інформації про час, в якому вони були зроблені і використані. На рис. 1.2 ми можемо побачити антропологічні характеристики поняття артефактів. Відповідно до цього вони діляться на декілька видів [2].

Рис. 1.2. Антропологічні характеристики поняття артефактів [2]

Сюди відносять соціальні, культурні, археологічні артефакти, які наповненні вищезазначеним змістом. Соціальні артефакти, на відміну від археологічних артефактів, не обов'язково мають фізичну форму, також вони не обов'язково мають історичну цінність (предмети, створені кілька секунд тому, можуть бути класифіковані як соціальні артефакти). Культурні артефакти є пугівниками в історії минулого, вони допомагають створити цілісну картину світу життя тогочасних людей [11].

Наприклад, артефакти дали суттєві підказки про життя у Стародавньому Єгипті. Звідки пішла й назва багатьох речей. Стародавні єгиптяни вірили в потойбічний світ і ховали померлих з речами, які будуть їм потрібні для того, щоб жити в іншому світі. Розкопані гробниці Стародавнього Єгипту відкрили безліч артефактів, які дають уявлення про культуру їхнього суспільства. Гробниця фараона Тутанхамона є однією із найвідоміших у світі. У 1922 році британський археолог Говард Картер натрапив на могилу єгипетського фараона Тутанхамона, більш відомого як король Тут. Гробниця короля Тут не була порушена, оскільки він був похований близько 1323 р. до н. е. Фрески на стіні та гробниці розповідали про похорон короля Тут і про подорожі у потойбічний світ. У гробниці також було понад 5000 артефактів, включаючи парфуми та олії, прикраси, статуї та навіть іграшки з дитинства Тут [3].

Картер очолив групу археологів у каталогізації предметів з могили короля Тут. Ця робота зайняла в археологів більше десяти років, але артефакти продовжують допомагати історикам краще зрозуміти життя в Єгипті в епоху царя Тут. Тобто предмети існуючих культур мали одну назву, а вже згодом з плином часу їхня назва змінилася в залежності від племені, країни, держави, або не змінювалась і до тепер ми користуємося нею, звідси можна зробити висновок, що мовний культурний вплив є значним і сам він відображає етнічний код певного національного угруповання [9].

Але є дуже багато лексичних випадків, коли слово є незмінним, наприклад слово «парфуми», яке за фізичним змістом є культурним артефактом вищезгаданого Єгипту, звучить однаково, як на англійській – «perfumes», так на німецькій мові – «parfums», ідентичний переклад має в українській мові, отже є представником безеквівалентної лексики. Сюди відносять і слова іншомовного походження, а найчастіше використовують англійське слово [13]. Дуже багато слів іншомовного походження є незмінними і в українській мові, наприклад часто ми можемо зустріти слово іншомовного походження «трансформер», який з англійської на українську мову перекладається як «змінний», тобто технічний артефакт чи побутова річ, яка піддається зміні. І ми, до речі, під тим словом розуміємо те, яке відповідає англійській культурі, забуваючи про його дослівний переклад «змінний», при тому, що в нас змінний, це прикметник, а в англійській мові це слово є іменником, бо відповідає на питання «що» [17].

Отже, складнощі перекладу побутових артефактів ми можемо навести й нижче. Особливо складним є переклад в реченнях, наведемо приклад: «He was a typical man wearing a wifebeater and holding a beer in his hand». Він був типовим чоловіком, який носив a wifebeater і тримав пиво в руці. У цьому реченні нас цікавить слово a wifebeater. По контексту і артиклю ми розуміємо, що перед нами іменник [21]. Зверніть увагу, що воно складається з двох слів: іменника «a wife» (дружина) і слова, схожого на дієслово «to beat» (бити). Можна припустити, що a wifebeater – це людина, яка б'є дружину. Однак ми бачимо, що такий переклад не підходить, так як з контексту речення a wifebeater – це якась річ, яку надягають на себе. Прочитавши приклади використання слова в газетах і книгах (їх можна знайти в тлумачних словниках), ми приходимо до висновку, що a wifebeater – це майка-алкоголічка. А майка-алкоголічка це своєрідний побутовий модний артефакт. Упевнитися в правильності перекладу можна

переглянувши відеоприклади – це слово зустрічається в мові носіїв мови і акторів різних фільмів, серіалів і розважальних шоу. І таких прикладів є безліч [28].

У 1992 році Мона Бейкер у своїй книзі «Іншими словами» сперечалася про загальні нееквіваленти, з якими стикається перекладач під час перекладу з однієї мови на іншу, тоді як обидві мови мають свою видатну специфічну культуру. Вона розташувала їх у такому порядку: концепції, характерні для культури та мови кожного етносу; концепції, які не мають лексичного перетворення; семантичні складності; джерела мови та мова перекладу мають різне значення за своєю фізичною сутністю; слова іншомовного походження, які перекладаються, не змінюючись; відмінності у експресивному значенні; відмінності у своїй формі; відмінності у частоті та меті використання конкретних форм слова; використання позикових слів у вихідному тексті [25].

Мона Бейкер також вважала, що перекладач повинен мати знання про семантику та лексичні множини. Тому в цьому випадку перекладач зважив би «цінність» слова у знаннях даної системи та різницю у його структурі та значенні. Це дозволяє йому зрозуміти цінність даного предмета в лексичному наборі. Під час перекладів можуть розроблятися стратегії роботи з семантичним полем нееквівалентності. Ці прийоми розташовані ієрархічно від загального (надпорядкованого) до конкретного (гіпонім) [30].

У 1992 році Лоуренс Венуті згадував про ефективні повноваження, що контролюють переклад. Він вважав, що на додаток до урядів та інших політично мотивованих установ, які можуть прийняти рішення про цензуру чи популяризацію певних творів, існують групи та соціальні інституції, які б включали різних представників у видання в цілому. Це видавці та редактори, які обирають твори та замовляють переклади, платять перекладачам і часто диктують спосіб перекладу. Вони також включають літературних агентів, маркетингові та відділи продажів та рецензентів. Кожен із цих учасників має певну позицію та роль у домінуючому культурному та політичному порядку денному свого часу. Силова гра є важливою темою для культурних коментаторів та дослідників перекладу. І в теорії, і в практиці перекладу влада полягає у розгортанні мови як ідеологічної зброї для виключення чи включення читача, системи цінностей, набору переконань чи навіть цілої культури [7].

Дуже важливими у цьому аспекті є артефакти мови, які є найбільшими людськими об'єктами у світі. Незмінно позначені людською свідомістю, проте вони явно не живі [15]. У 1988 році Ньюмарк визначив культуру як «спосіб життя та його прояви», властиві спільноті, яка використовує певну мову як засіб вираження», визнаючи тим самим, що кожна мовна група має свої особливості, характерні для культури. Він також представив «культурне слово», яке навряд чи зрозуміє читачка аудиторія, і стратегії перекладу для такого роду концепцій залежать від конкретного типу тексту, вимог читачкої аудиторії і клієнта та важливості культурного слова в тексті [2].

Артефакти мають культурно вкорінене значення, яке наразі кидається під сумнів колективній світовій товарній культурі. Останнім часом країни ініціювали ініціативи щодо відродження такого культурно кодованого артефакту як частини місцевої товарної культури. Наприклад, «Um hamas» це місцева лялька в регіоні Перської затоки, розроблена в цифровому вигляді за допомогою найновішої технології дизайну з культурною перевагою [20].

Спочатку анімаційний персонаж із мультфільму, цей артефакт локально є франчайзингом разом із світовими артефактами, такими як ляльки Барбі та Братц. Візуальні культурні коди, відображені у традиційному вбранні Ум Хамас, манера мови та мови тіла, були значною мірою популярні серед молодого покоління в регіоні Перської затоки [27]. Коли таке прийняття гібридних продуктів існує, дизайнери повинні визнати важливість культурної розбіжності в конструкціях таких артефактів. Коли споживчі товари відображають регіональний та місцевий спосіб життя соціальних груп, вони прагнуть зберегти місцеву історію та спадщину, витримуючи нинішню глобальну перспективу села. Тому вчені-філологи наголошують на тому, що збереження своєї культурної ідентичності в артефактах заохочує оригінальність у сфері, де панує масова культура [2].

Таким чином, мова і культура можуть розглядатися як тісно пов'язані між собою, і обидва аспекти повинні бути розглянуті для перекладу. Розглядаючи переклад культурних слів та понять, Ньюмарк запропонував два протилежні методи: перенесення та компонентний аналіз. За його словами, перенесення надає «місцевого забарвлення» і зберігає культурні назви та концепції. Незважаючи на те, що акцент на культурі має значення для ініціативних читачів, він стверджував, що цей метод може спричинити проблеми для широкої аудиторії та обмежити розуміння певних аспектів. Важливість процесу перекладу у спілкуванні змусила Ньюмарка запропонувати компонентний аналіз, який він назвав «найточнішою процедурою перекладу, яка включає культуру в переклад та підкреслює повідомлення» [26].

Висновки та перспективи наступних досліджень

Культурні артефакти відкривають нові перспективи провідним науковцям, які роблять центральний внесок у матеріалістичну критику, що формується. Поряд з тим, їхній дослівний та семантичний переклад іноді має певні труднощі, адже тоді перекладач має володіти знаннями та інформацією про культуру народу, його специфічну лексику, змістове наповнення слова, речення чи словосполучення. Дуже часто при перекладі таких мовних елементів філологи-перекладачі звертаються до безеквівалентної лексики, у формі неологізмів, опосередкованих лакун, реалій, складних слів, слів іншомовного походження, слів широкої семантики.

Вагомий внесок у переклад безеквівалентної лексики внесла Мона Бейкер, яка узагальнила правила перекладу різноманітних слів іншомовного походження, в тому числі артефактів, які звучать мовою оригіналу. Ця вчена-філологиня вважала, що перекладач має знати про семантику та лексичні множини, про культуру країни, мова якої переклада-

ється. Щодо вітчизняних філологів, то вони вважали, що переклад має зберегти стиль автора, семантику оригіналу і допомогти зрозуміти та ідентифікувати будь-який об'єкт і його культурну та етнічну приналежність.

Культурні артефакти є своєрідними орієнтирами для ідентифікації культури тої чи іншої народності. А мова в даному випадку виступає засобом трансформації та криптографізації автентичності об'єктів, які є історичним, культурним, технологічним надбанням. Дослідження можуть бути перспективними в напрямку вивчення проблеми вживання об'єктів культурних артефактів з оригінальною назвою на всі мови світу з метою підкреслення їхньої автентичності та вивчення специфіки правильного використання цих термінів для наукових цілей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антошкіна Л., Красовська Г. Соціолінгвістика. Навчальний посібник. Донецьк: ТОВ «Юго-ВостокЛТД», 2007. 360 с.
2. Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В. Истоки, проблемы и категории прагматики. Новое в зарубежной лингвистике. М., 1985. Выпуск. 16. С. 8-42.
3. Баранова С.В. Спецпідрозділи перекладу: конспект лекцій для студ. Спец. 6.020303 «Переклад» денної форми навчання. Суми: СумДУ, 2012. 86 с.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2014. 344 с.
5. Бех П.О. Неперекладне в перекладі (Про книгу Р. П. Зорівчак «Реалія та переклад»). Теорія і практика перекладу. Київ, Вища школа, 1992. Вип. 18. 196 с.
6. Берков В.П. Современные германские языки. М.: АСТ, Астрель, 2001. 336 с.
7. Бурда-Лассен О.В. Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріал українських та німецьких етнолексем ідентичності нації (на матеріалі українських та німецьких етнолексем міфологічного походження): дис... канд. філолог. наук: спец. 10.02.16. Київ, 2004. 318 с.
8. Бурдейна О. Етнокультурні маркери в художньому дискурсі. Науковий вісник Чернігів. Ун-ту: збірник наук. праць. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 319/320: Германська філологія. С.176-183.
9. Виноградов В.С. Перевод: общие и лексические проблемы. Учебное пособие. М.: КДУ, 2006. 3-е изд., перераб. 240 с.
10. Галеева Н.Л. Перевод в культуре: уточнение статуса и понятий. Критика и семиотика. Новосибирск: НГУ, 2006. Вып. 9. С. 24-35.
11. Гудий К.А. Типология приемов передачи культурноспецифических слов. Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2012. №. 2. С. 180-184.
12. Дем'яненко О.Є. Переклад як спосіб розуміння культурної ідентичності в умовах міжкультурної комунікації. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. Вип. 15. Херсон: ХДУ, 2011. С. 289-293.
13. Зорівчак Р.П. Реалія в художньому мовленні: перекладознавчий аспект. Іноземна філологія. Львів, 1994. С. 106-107.
14. Латышев Л. К. Перевод: теория, практика и методика преподавания. Москва: Академия, 2003. 192 с.
15. Лотоцька О. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англійських прозових творів О. Генрі). Мандрівець. Філологічні науки. 2012. Випуск 1 (87). С. 72-74.
16. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава :Довкілля-К, 2006. 716 с.
17. Удовіченко Г.М. Особливості відтворення міфологічних реалій в англійському перекладі драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». Записки з романо-германської філології. 2016. Вип. 2. С. 77-85.
18. Aiwei Shi Accommodation in Translation. Translation Journal. URL: <http://translationjournal.net/journal/29accom.htm>
19. Brown G., Yule G. Discourse analysis. Cambridge, CUP. 2001. 288 p.
20. Buden B. Cultural translation: An introduction to the problem, and responses. Translation Studies. 2009. Vol. 2. №. 2. P. 196-219.
21. Buss K. Reading and Writing Literary Genres. Newark, Del.: International Reading Association, 2000. 200 p.
22. Chafe W. Beyond Beads on String and Branches in a Tree. Conceptual Structure, Discourse and Language. Stanford, 1996. P. 49-66.
23. Dance F. The Functional of Human Communication: A Theoretical Approach. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1976. 206 p.
24. Hinner M.B. The importance of intercultural communication in globalized world. URL: <http://www.bwl.tu-Freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>.
25. Hodge B. Ideology, Identity, Interaction: Contradictions and Challenges for Critical Discourse Analysis. Critical Approach to Discourse Analysis across Disciplines. 2012. Vol. 5 (2). P. 1-18.
26. Kress G. Gains and losses: New forms of texts, knowledge and learning. Computers and Composition. 2005. P. 5-22.
27. Nida E.A. Language Structure and Translation. Stanford, Calif.: Stanford Univ. Press. 1975. 230 p.
28. Nord Ch. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam: Rodopi. 1991. P. 34-70.
29. Rubel P.G. Translating cultures. Oxford, New York: Berg. 2003. 289 p.
30. Snell-Hornby M. The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints? Amsterdam/Philadelphia: Benjamins Publishing Company. 2006. 221 p.
31. Venuti L. The Translator's Invisibility. A History of Translation. New York: Routledge. 1995. 365 p.